

Київський університет імені Бориса Грінченка

**ДЯЧОК НАДІЯ ВАЛЕНТИНІВНА**

УДК 378.091:81'243

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ  
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ  
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

**Науковий керівник:** доктор педагогічних наук, професор  
**Чернуха Надія Миколаївна,**  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка,  
професор кафедри соціальної реабілітації та  
соціальної педагогіки.

**Офіційні опоненти:** доктор педагогічних наук, професор  
**Пріма Раїса Миколаївна,**  
Східноєвропейський національний університет  
імені Лесі Українки,  
завідувач кафедри теорії і методики природничо-  
математичних дисциплін початкової освіти;

кандидат педагогічних наук  
**Божок Олександра Сергіївна,**  
Національний педагогічний університет  
імені М. П. Драгоманова,  
доцент кафедри методики викладання іноземних мов.

Захист відбудеться 01 жовтня 2019 року о 13 годині 00 хвилин на засіданні спеціалізованої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Б. Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б) та на сайті [kubg.edu.ua](http://kubg.edu.ua).

Автореферат розісланий «\_\_\_» серпня 2019 року.

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** Сучасний освітній простір схарактеризовано збільшенням вимог до інтелектуальних здібностей та практичних навичок майбутніх фахівців, їхніх можливостей сприймати нове та змінюватися відповідно до викликів часу. На практиці це вказує на необхідність цілеспрямованого забезпечення професійної мобільності майбутніх фахівців. Необхідність у мобільності фахівців зумовлена: прискоренням темпів розвитку суспільства; необхідністю у швидкій адаптації фахівців до сучасних умов; формуванням єдиної світової інформаційної системи з використанням новітніх інформаційних технологій; виникненням проблем, які можуть бути вирішені лише зусиллями міжнародного співтовариства; динамічним розвитком економіки, зростанням конкуренції, скороченням некваліфікованої чи малокваліфікованої праці; створенням міжнародними організаціями освітніх міжнародних актів, які стають провідними орієнтирами для європейської освіти.

В умовах відкритості кордонів особливої значущості набуває відповідальна місія учителя іноземної мови – усвідомлення власної ролі у трансформації кроскультурного суспільства та необхідність мобільно реагувати на зміни в ньому. Професійна мобільність здатна сформуванати вчителя іноземної мови, який буде гнучко перебудовувати напрям і зміст професійної діяльності; самостійно працювати над власним розвитком, підвищенням освітнього й культурного рівнів; розвинути вміння самостійно набувати необхідних для професійної діяльності компетенцій; адаптуватись та інтегруватись у багатонаціональному і полікультурному середовищі.

Проблема професійної мобільності задекларована нормативною базою професійної підготовки фахівців у галузі освіти України: Закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), Концепція «Нова українська школа» (2016 р.); наказах Міністерства освіти і науки України «Щодо затвердження Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України» (2013 р.), Положення «Про порядок реалізації права на академічну мобільність» (2015 р.); «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.).

Як предмет міждисциплінарного дослідження вчених, проблема мобільності розглядалась у різних галузях знань: соціології (Т. Заславська, С. Ліпсет, П. Сорокін та інші); економіці (П. Блау, Н. Ничкало, О. Симончук, О. Філатов, Д. Чернилевський); психології (І. Мартинюк, Л. Мітіна, В. Осовський); педагогіці (Н. Коваліско, Б. Лихачов, П. Новиков, Л. Пономарьов та інш.).

У сучасних умовах реформування вищої освіти різносторонні аспекти мобільності представлені у працях дослідників: В. Андрущенко, О. Безпалько, Т. Голубенко, Т. Гордєєвої, В. Гринько, Н. Грицькової, Є. Іванченко, С. Желтової, Ю. Клименко, Н. Кожемякіної, Н. Мерзлякової, Л. Меркулової, Е. Нікітіної, Л. Пілецької, Р. Пріми, Н. Сидорової, С. Сисоєвої, Л. Сушенцевої, В. Триндюк, І. Хомюк, І. Шпекторенка, Н. Чернухи, В. Юрченка.

Система професійної освіти суттєво впливає на інтенсивність мобільності як найбільш дієве джерело становлення досліджуваного феномену. Проблема

професійної підготовки вчителів висвітлена у наукових доробках учених: Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Лугового, Н. Ничкало, В. Майбороди, О. Пехоти, Н. Протасової Л. Хоружої; філософські аспекти цього процесу обґрунтовують: В. Андрущенко, В. Бондаренко, В. Князєв, М. Михальченко, В. Скуратівський; психологічні: І. Бех, Л. Божович, В. Бочелюк, Ю. Власенко, С. Занюк, Г. Костюк, І. Кукуленко-Лук'янець, Р. Немов, Т. Яценко. Висвітленню окремих питань формування готовності педагогів до професійної діяльності присвятили дисертаційні роботи К. Баханов, І. Богданова, О. Волошенко, І. Гавриш, А. Линенко, О. Савченко та інші. Безпосередньо дослідженням професійної підготовки вчителів іноземних мов займаються: А. Береснєв, О. Божок, М. Князян, О. Місечко, О. Русанова, Н. Сура, В. Хмельковська, О. Шмирко.

У вивченні професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов провідним є середовищний підхід. Наукові пошуки вітчизняних і закордонних учених здійснюються досить тривалий час у площині «освітній простір – освітнє середовище». Основні категорії середовищного підходу стали предметом наукових досліджень ряду вчених: категорія «середовище» (Л. Буєва, Ю. Мануйлов, Л. Новикова, Н. Селиванова, В. Петровський, І. Якиманська та ін.); «освітній простір» (А. Валицька, Б. Ельконін, І. Фрумін), «виховний простір», «виховна система» (Л. Новикова, Н. Селиванова та ін.); «творче освітнє середовище» (В. Ясвін); середовищний підхід в освіті (І. Бех, В. Бочарова, Ж. Петрочко); уточнення сутності понять «освітній простір» (В. Ясвін) та «освітнє середовище закладу вищої освіти» (М. Братко, О. Демченко, М. Чайковський, В. Кравченко) та інші.

Актуальність наукового дослідження проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету пов'язана із розв'язанням *суперечностей* між:

- вимогами суспільства до ефективної діяльності конкурентоспроможного фахівця та відсутністю якісної професійної підготовки сучасних фахівців у системі вищої освіти;
- об'єктивно високим розвивальним потенціалом іноземної мови та відсутністю дієвих механізмів розвитку професійної мобільності майбутніх учителів в освітньому середовищі університету;
- зростаючими потребами у професійній мобільності вчителя та розробленістю педагогічних умов її формування у сучасних закладах вищої освіти;

Отже, актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її наукової дослідженості та практичної розробленості, відсутність системного наукового аналізу проблеми та виявлені суперечності зумовили вибір теми дисертації **«Формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету»**.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Робота виконана відповідно до наукової теми Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка «Нова стратегія професійної підготовки

педагога в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U002963) та науковою темою кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка: «Зміст і технології забезпечення якості неперервної педагогічної освіти в умовах євроінтеграції» (реєстраційний номер 0116U003295). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 28 січня 2016 р.) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 23 лютого 2016 р.).

**Об'єкт дослідження:** професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов.

**Предмет дослідження:** педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

**Мета дослідження** – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Відповідно до поставленої мети визначено **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан досліджуваності проблеми формування професійної мобільності майбутніх учителів.

2. Розкрити специфіку освітнього середовища університету й охарактеризувати його вплив на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

3. Визначити структуру, критерії, показники, рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

**Методологічну основу дослідження** становлять загальнотеоретичні і методологічні положення філософії та педагогіки щодо професійної підготовки; філософські положення про взаємозв'язок соціальних і педагогічних явищ та процесів; провідні ідеї сучасної філософії, соціології, педагогіки та психології; концепції вітчизняних і зарубіжних учених щодо формування професійної мобільності; діалектичної єдності процесів навчання, виховання, розвитку і неперервного професійного саморозвитку особистості; концептуальні положення неперервної та ступеневої професійної педагогічної освіти, формування змісту педагогічної освіти; системний підхід до професійної підготовки вчителів іноземних мов; принципи рефлексивного підходу до навчання; концептуальні засади розвитку педагогічної освіти і науки в Україні та їх інтеграції в європейській освітній простір.

**Теоретичну основу дослідження** становлять наукові положення та висновки щодо філософії сучасної освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк); неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, С. Сисоєва, Я. Цехмістер, Л. Хоружа); компетентнісного підходу в освіті (Н. Бібік,

О. Пометун, О. Савченко,); професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови (О. Божок, Н. Дем'яненко, В. Луговий, Н. Ничкало, В. Майборода); філософських аспектів цього процесу (В. Бондаренко, В. Князев, М. Михальченко, В. Скуратівський); психологічних засад (І. Бех, Л. Божович, В. Бочелюк, Ю. Власенко, Г. Костюк); формування професійної мобільності (О. Безпалько, А. Ващенко, Л. Вороновськ, С. Кугель, Н. Мерзлякова, Л. Пілецька, Р. Пріма, О. Симончук, Л. Сушенцева, В. Стасюк, Н. Хакімова, В. Юрченко); освітнього середовища (М. Братко, А. Цимбалару, В. Ясвін).

Для розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, синтез, класифікація, узагальнення – для теоретичного вивчення наукової проблеми, визначення базових та похідних понять дослідження; порівняння, абстрагування й конкретизація – для обґрунтування сутності педагогічних умов, а також критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної мобільності майбутнього вчителя іноземної мови в освітньому середовищі університету; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування, опитування, бесіди, інтерв'ювання); педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – для діагностування стану сформованості професійної мобільності майбутнього вчителя іноземної мови в освітньому середовищі університету та перевірки ефективності педагогічних умов; *статистичні* – для встановлення статистичної значущості результатів дослідження, їхньої кількісно-якісної інтерпретації, аналізу результатів педагогічного експерименту, виявлених у студентів контрольних і експериментальних груп (критерій Ст'юдента здійснює перевірку гіпотез відносно числових характеристик – статистичної середньої та дисперсії, що вказують на суттєвість відмінностей між досліджуваними параметрами).

**Експериментальна база дослідження.** Експериментальна робота виконувалася у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Тернопільському національному економічному університеті.

**Наукова новизна та теоретичне значення дослідження** полягає в тому, що *вперше* теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету (актуалізація і розвиток у студентів мотивації до саморозвитку; врахування особливостей практичної діяльності вчителя іноземної мови та їх трансформаційних впливів на різних суб'єктів комунікаційної діяльності; підсилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін в освітньому середовищі університету); *визначено* структуру (особистісний, когнітивно-комунікативний, діяльнісний), критерії (спонукальний, когнітивно-комунікативний, процесуальний), показники та рівні (репродуктивний, базовий, продуктивний) сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов; *уточнено* поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови» – це особистісно-професійна якість, що формується у студентів в процесі занурення в освітнє середовище університету та виявляється у здатності

ефективно застосовувати отримані знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної діяльності, готовності майбутнього вчителя іноземної мови адаптуватися і швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень; *подальшого розвитку набули* положення щодо оптимізації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов за допомогою інформаційних ресурсів, які можуть бути використані в системі електронного навчання, відповідно до основних професійних завдань майбутніх учителів іноземних мов.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що розроблено авторський курс «Мобільність як шлях до успіху», діагностичний інструментарій для виявлення рівнів професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Теоретичні та практичні положення дисертації можуть бути використані у підготовці навчальних програм, планів, розробленні спецкурсів, методичних рекомендацій, підручників; організації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої освіти; системі післядипломної педагогічної освіти з метою підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов.

**Впровадження результатів дослідження** відбувалося у Київському університеті імені Бориса Грінченка (акт про впровадження № 124 - н від 14.11.2018 р.), Тернопільському національному економічному університеті (акт про впровадження № 126-32/1972 від 26.10.2018 р.), Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (довідка про впровадження № 489 від 23.10.2018 р.), Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (акт про впровадження № 522101 від 20.03.2019 р.).

**Особистий внесок** автора у спільно підготовленій публікації з Н. Чернухою «Foreign Language Specialist: vectors to professional mobility» полягає у розробленні теоретичних і методичних засад формування професійної мобільності вчителів іноземних мов.

**Апробація результатів дослідження** здійснювалася під час виступів на науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема, на *міжнародних*: «Теорія та практика інноваційних технологій в контексті глобальних проблем сучасності» (м. Київ / м. Кропивницький / м. Кривий Ріг, 2017 р.), «Забезпечення якості вищої освіти: Європейські й національні стандарти та індикатори» (м. Старобільськ, 2017 р.), «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: варіативність моделей неперервної педагогічної освіти» (м. Київ, 2018 р.), «Теорія і практика сучасної науки» (м. Київ, 2019 р.), «Наукові відкриття та фундаментальні наукові дослідження: світовий досвід» (м. Полтава, 2019 р.); на *всеукраїнських*: «Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки» (м. Київ, 2016 р.), «Трансформація національної системи вищої освіти України в умовах зовнішніх викликів» (м. Старобільськ, 2016 р.); «Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій» (м. Київ, 2016 р.); «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м.

Переяслав-Хмельницький, 2017 р.); «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 2019 р.); «Концептуальні шляхи реформування та розвитку педагогічних наук» (м. Миколаїв, 2019 р.).

**Публікації.** Основні положення та результати дослідження відображено у 14 наукових працях, зокрема: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті у міжнародних періодичних наукових виданнях, 5 статей апробаційного характеру.

**Структура дисертаційної роботи** зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (249 позицій з них 12 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 268 сторінок, з них 173 сторінки основного тексту, який містить 11 таблиць, 11 рисунків та 5 формул. Додатки розміщено на 49 сторінках.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й охарактеризовано методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичну значущість результатів наукового пошуку, подано відомості про їхню апробацію та впровадження; зазначено особистий внесок і публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету»* – охарактеризовано професійну мобільність як предмет міждисциплінарного дослідження; розглянуто шляхи формування професійної мобільності майбутніх фахівців в Україні і закордоном; розкрито вплив освітнього середовища університету на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Проаналізовано наукові джерела щодо проблеми формування професійної мобільності фахівців. Вивченням різних аспектів мобільності займалися дослідники: Р. Ривкіна (соціальним); О. Дудина і В. Дюнина (психологічним); В. Андрущенко (академічним); Є. Іванченко (економічним); Р. Пріма (педагогічним). Особливості формування професійної мобільності розглядалися в наукових доробках учених: Л. Амірової, О. Безпалько. У працях учених В. Гринькота Є. Іванченко висвітлені суперечності між соціальними замовленнями та практикою формування мобільності майбутніх фахівців. Пошуки науковців також скеровані на дослідження професійної мобільності педагогів (Р. Пріма), майбутніх офіцерів (А. Ващенко), кваліфікованих робітників (Л. Сушенцева), менеджерів – аграріїв (Н. Кожем'якіна). Зазначено, що досліджуваний феномен має міждисциплінарний характер і вивчається різними галузями сучасної науки.



З'ясовано, що формування професійної мобільності є процесом соціальним, тому ефективність його залежить від впливу освітнього середовища закладу вищої освіти, в якому відбувається підготовка майбутнього фахівця, зокрема, вчителя іноземної мови.

Установлено, що професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови є результатом отриманої ним фахової освіти, або чинником, який визначає можливі шляхи корекції освіти. Професійна мобільність майбутніх учителів іноземних мов визначається не лише здатністю змінювати власну професію, місце та сферу діяльності, але і вмінням приймати самостійні, виважені і нестандартні рішення, спрямовані на підвищення рівня професіоналізму, спроможністю швидко адаптуватися до нового освітнього, професійного, соціального і кроскультурного середовища.

Розглянуто шляхи формування професійної мобільності фахівців в Україні і закордоном. Зазначено, що основний акцент в цьому питанні робиться у системі післядипломної освіти. Досить мало напрямів орієнтовані на формування професійної мобільності на магістерських програмах та зовсім мала кількість – для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а ті, які існують, мають жорсткий відбір при наявності величезної конкуренції. Незважаючи на це, шляхи формування професійної мобільності у розвинених країнах світу свідчать про їх багатовекторність, інтерактивність, спрямованість на підвищення якості та ефективності формування професійної мобільності у сучасних фахівців, зокрема, майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Професійна мобільність у закладах вищої освіти України здійснюється двома шляхами: переміщення студентства між закладами вищої освіти України (зміна закладу вищої освіти); партнерство закладів вищої освіти у рамках угод чи програм про співпрацю (ERASMUS+).

Зазначено, що вплив освітнього середовища університету є детермінантою у формуванні професійної мобільності студентів у період здобування ними вищої освіти. Розглянуто освітнє середовище університету як сформовану систему, у якій визначено структурні компоненти: особистісний, інформаційно-змістовний, діяльнісний, просторово-предметний. Кожен компонент освітнього середовища університету забезпечує певний вектор впливу на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов: особистісно-зорієнтований (сприяє адаптації фахівця до швидкозмінних умов), аксіологічно-смісловий (надає студентам свободу вибору світоглядних поглядів, ідеалів), комунікативний (дозволяє вчителю іноземної мови взаємодіяти в діалозі з іншими культурами), професійний (сприяє розвитку та становленню майбутнього вчителя іноземної мови, а також є завершальним етапом у формуванні професійної мобільності).

**У другому розділі** – *«Педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету»* – розглянуто особливості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов; охарактеризовано структуру формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов; виокремлено критерії, показники та рівні сформованої професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов;

обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх вчителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Розглянуто особливість професійної мобільності майбутнього вчителя іноземної мови, яка реалізується через сформовану комунікативну компетенцію. Комунікативна компетенція розглядається як певна стратегія, що моделює спілкування, спрямована на створення психологічної і мовної готовності до спілкування, на свідоме осмислення матеріалу і способів дій з ним. Предметом зазначеної компетенції, для вчителя іноземної мови, є процес комунікації, який стає не лише професійною діяльністю, а й способом спілкування, вмінням вести діалог у міжнародному середовищі тощо. Особливість професійної мобільності вчителя іноземної мови має на меті не лише навички вільного іншомовного спілкування у різних ситуаціях, а й демонструє сформований комунікативний метод на основі атмосфери співпраці і постійного саморозвитку. Належний рівень сформованої професійної мобільності дозволяє майбутнім учителям іноземних мов в освітньому середовищі університету швидко та якісно оволодіти мовою, тобто застосовувати набуті знання і досвід в конкретній мовленнєвій ситуації.

Уточнено поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови» – це особистісно-професійна якість, що формується у студентів у процесі занурення в освітнє середовище університету та виявляється у здатності ефективно застосовувати отримані знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної діяльності, готовності майбутнього вчителя іноземної мови адаптуватися і швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень.

Охарактеризовано структуру професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету, яка складається з таких компонентів: особистісного (мотивація на досягнення успіху, готовність до саморозвитку і самореалізації), когнітивно-комунікативного (система знань і методики викладання іноземної мови, усвідомлення необхідності діяльності у кроскультурному суспільстві), діяльнісного (вміння бути мобільним на уроках іноземної мови відповідно до дидактичних задач). Зазначені компоненти взаємопов'язані між собою і доповнюють один одного створюючи цілісну систему формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Для діагностики сформованості професійної мобільності майбутнього вчителя іноземної мови обґрунтовано критерії (спонукальний, когнітивно-комунікативний, процесуальний) та відповідні показники. Спонукальний критерій охарактеризовано такими показниками: вмотивованість на досягнення успіху; активність майбутнього вчителя іноземної мови; належний рівень самооцінки; готовність до саморозвитку і самореалізації. Когнітивно-комунікативний критерій має такі показники: комунікабельність майбутнього вчителя іноземної мови; вміння налагоджувати партнерські зв'язки і взаєморозуміння з колегами та керівництвом; наявність у майбутніх учителів іноземних мов міжкультурної толерантності; наявність сформованих фахових компетенцій і теоретичних знань у студентів з методики викладання іноземної мови; інформативність у діяльності.

Процесуальний критерій відображає здібність до аналізу професійної діяльності; наявність організаторських здібностей; виявлення прагнення змінити власну позицію або діяльність.

На базі визначених критеріїв і відповідних їм показників охарактеризовано три рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в умовах освітнього середовища університету: *репродуктивний* (студент не готовий до професійної мобільності; не зацікавлений у педагогічній діяльності; не прагне до змін; не має системи знань про сутність і специфіку навчання іноземної мови; має низькі теоретичні знання з методики навчання іноземної мови; не має професійної відповідальності; спілкується з колективом за потреби); *базовий* (студент володіє фаховими знаннями, практичними вміннями і навичками; усвідомлює суспільну важливість професії вчителя іноземної мови; виявляє здатність до рефлексії; прагне використовувати та адаптовувати нові професійні методики і технології у власній педагогічній діяльності; активно спілкується з колективом); *продуктивний* (студент вільно виконує фахові завдання завдяки наявним практичним вмінням і досвіду; має високу сформованість спеціальних умінь, які дозволяють вільно працювати з фаховою документацією; повністю усвідомлює важливість професії вчителя іноземної мови у суспільстві; виявляє здатність до рефлексії; розуміє важливість своїх обов'язків; може вільно вирішувати проблемні ситуації, використовуючи науково-творчий підхід, а також передбачати та змінювати їх; спілкується з колективом в особистісній і професійній сфері; організований).

Теоретично обґрунтовно педагогічні умови щодо забезпечення успішного формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету: актуалізація і розвиток у студентів мотивації до саморозвитку; врахування особливостей практичної діяльності вчителя іноземної мови та їх трансформаційних впливів на різних суб'єктів комунікаційної діяльності; підсилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін в освітньому середовищі університету. Визначені педагогічні умови мають системний характер, взаємодоповнюють одна одну. Обґрунтовані педагогічні умови скорельовані з виділеними структурними компонентами і відповідними показниками професійної мобільності та спрямовані на кінцевий результат – формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

**У третьому розділі** – «*Організація та проведення педагогічного експерименту*» – проведено констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту; узагальнено результати дослідження.

Для діагностики сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов відібрано експериментальні та контрольні групи; визначено тривалість його проведення (2016 – 2019 рр.); визначено комплекс діагностичних методик (тестові завдання, есе, контрольні роботи); послідовність їхнього застосування.

Для визначення рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету відповідно до

критеріїв і показників, компонентів утворення задіяно такі діагностувальні методики: особистісний (методика виміру мотивації А. Меграбяна, «Мотивація навчання у вищому навчальному закладі» методика Т. Ільїна, «Діагностика рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності» методика Л. Бережної); когнітивно-комунікативний (тест «Чи вмієте Ви слухати?» Н. Панкратова, «Тест на виявлення загального рівня комунікабельності» методика В. Ряховського, тест «оцінювання агресивності у стосунках» А. Ассінгера); діяльнісний («Тест структури інтелекту» методика Р. Амтхауер, «Тест на виявлення загального рівня комунікабельності» методика В. Ряховського, дослідження комунікативних та організаторських схильностей (КОЗ)).

Аналіз результатів констатувального експерименту дозволив діагностувати сучасний стан сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Статистична обробка даних репрезентувала такий розподіл: лише 9,77 % студентів досягли продуктивного рівня сформованості професійної мобільності (за особистісним компонентом 19,71 %, за когнітивно-комунікативним компонентом 4,9 %; за діяльнісним компонентом 4,7 %). Базовий рівень виявлено у 34,94 % студентів (особистісний – 26,93 %, когнітивно-комунікативний – 43,7 %, діяльнісний – 34,2 %). Констатовано репродуктивний рівень сформованості професійної мобільності у 55,29 % (особистісний – 53,36 %, когнітивно-комунікативний – 51,4 %, діяльнісний – 61,1 %). 3-поміжпричин сформованого репродуктивного рівня професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов виявлено: наявність мотивації уникнення невдачі; низька самооцінка; відсутність бажання або можливостей до постійного саморозвитку, організаторських умінь; невдоволення обраною професією, низький рівень фахових знань, неактивне спілкування. Виокремлено, надмірне перевантаження студентів інформацією, яка має репродуктивний характер засвоєння та несприяє активній пізнавальній діяльності, самомотивації, самореалізації в освітній діяльності. Зазначено, що бракує міждисциплінарних зв'язків між дисциплінами, які вивчають майбутні вчителі іноземних мов.

На формуальному етапі експерименту відбулося впровадження обґрунтованих педагогічних умов в освітню практику закладів вищої освіти. Для успішної реалізації педагогічних умов розроблено та впроваджено авторський курс «Мобільність як шлях до успіху», тематичні модулі для доповнення дисципліни фахового циклу підготовки майбутніх учителів іноземних мов, тренінг «Цінність моєї професії», наукові проекти, круглі столи.

Процес актуалізації і розвитку у студентів мотивації до саморозвитку відбувався через організацію і проведення тренінгу «Цінність моєї професії». Зазначену педагогічну умову, в межах авторського курсу, реалізовано через використання міні-лекцій. Упровадження цієї педагогічної умови сприяло формуванню у майбутніх учителів іноземних мов позитивної мотивації до саморозвитку і самоосвіти, ознайомленню з різноманітними можливостями професійної мобільності, формуванню позитивного емоційного ставлення до

освітньої і професійної діяльності. Констатовано зміну у прояві мотивації студентів – спрямованість на досягнення успіху.

Врахування особливостей практичної діяльності вчителя іноземної мови та їх трансформаційних впливів на різних суб'єктів комунікаційної діяльності відбувалося через організацію проведення круглих столів, консультаційних зустрічей. Результатом стало те, що майбутні учителі іноземних мов розпочали вільно висловлювати свою думку, деяким студентам зазначені заходи допомогли підвищити рівень власної самооцінки. Констатовано, що формування професійної мобільності через консультативні зустрічі покращує рівень знань, формує впевненість і задоволеність вибором власного фаху та прагнення до постійного саморозвитку й самоосвіти.

Упровадження педагогічної умови, як підсилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін в освітньому середовищі університету, реалізовано через написання студентами наукових проєктів за такою тематикою: «Вчитель майбутнього», «Іноземна мова – шлях до впевненого майбутнього». З'ясовано, що такий вид діяльності допоміг майбутнім учителям іноземних мов розширити вміння ставити і досягати мету. Проєктна діяльність виявила можливості студентів планувати, передбачати, розробляти, проєктувати майбутню діяльність, відпрацьовувати тактику постановки мети, формувати активну професійну позицію. Виокремлено, що підготовка та проведення публічного захисту власних ідей щодо розв'язання актуальних проблем у діяльності вчителя іноземної мови позитивно вплинула на розвиток якостей, таких як: ініціативність, гнучкість і відповідальність, аналітичність тощо. Розроблення та доповнення фахових дисциплін певними тематичними модулями мобілізувала знання, удосконалила професійну спрямованість, посилила практичну підготовку, сприяла уникненню повторення матеріалу, активізувала самостійну роботу студентів.

Відповідно до отриманих статистичних даних після формувального етапу експерименту, констатовано, що позитивна динаміка змін намітилася за всіма компонентами професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов експериментальної групи порівняно зі студентами, що увійшли до контрольної групи, де процес професійної підготовки відбувався без впровадження експериментальних педагогічних умов. Констатовано те, що зросла кількість студентів експериментальної групи, які мають продуктивний рівень (особистісний компонент (+6,02); когнітивно-комунікативний компонент (+3,6 %); діяльнісний компонент (+51,5 %); і базовий рівень (особистісний (+12,18 %); когнітивно-комунікативний (+21,6 %); діяльнісний (-9,3%)) сформованості кожного з компонентів професійної мобільності. Знизилась кількість тих студентів, що мають репродуктивний рівень сформованості професійної мобільності (особистісний компонент (-35,9 %); когнітивно-комунікативний компонент (-31,6 %); діяльнісний компонент (-47,4 %)). Динаміку рівнів сформованості компонентів професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов подано у таблиці 3.9.

Динаміка рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості компонентів професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов (кількість студентів у %)

КОМПОНЕНТИ	РР			БР			ПР		
	КГ	ЕГ	Різн.	КГ	ЕГ	Різн.	КГ	ЕГ	Різн.
Особистісний	28,02	18,8	-9,22	35,9	39,1	3,2	36,08	42,1	6,02
Когнітивно-комунікативний	38,8	19,8	-19	51,6	64,2	12,6	9,6	17,8	8,2
Діяльнісний	19,2	17,4	-1,8	35,7	26,4	-9,3	45,1	56,2	11,1

Статистично перевірено значення t-критерію Стьюдента 5,04 з табличним значенням, яке при числі ступенів свободи  $f$  дорівнює  $9-1=8$  і рівні значущості  $p = 0.05$  становить 2.262. Отримане значення виявилось більшим за критичне. Зроблено висновок про наявність статистично значущих результатів упровадження педагогічних умов формування професійної мобільності у майбутніх учителів іноземних мов у контрольних та експериментальних групах, а отже статистичні результати проведеного педагогічного експерименту є достовірними.

Динаміка сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов на констатувальному і контрольному зрізах представлена на діаграмі (рис. 1).

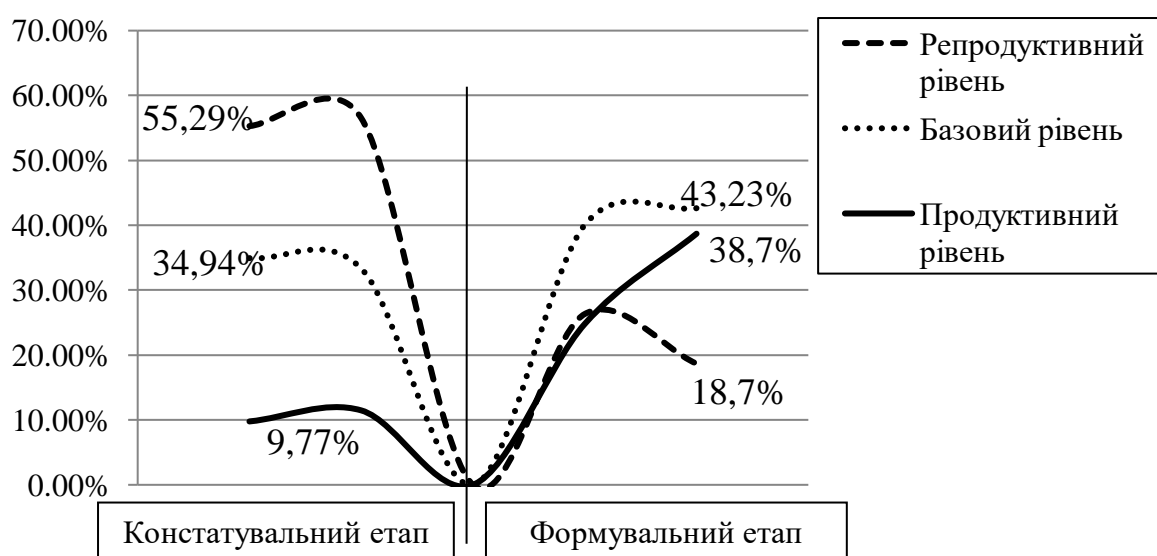


Рис. 1. Динаміка сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов освітньому середовищі університету

Зроблено висновок, що після впровадження педагогічних умов, студенти експериментальної групи в процесі занурення в освітнє середовище університету сформуvalи професійну мобільність як особистісно-професійну якість, яка виявилася у здатності майбутніх учителів іноземних мов ефективно застосовувати отримані знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної діяльності і готовності адаптуватися та швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень.

Динаміка позитивних змін кожного з компонентів професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету засвідчує дієвість обґрунтованих та експериментально перевічених педагогічних умов, що забезпечують формування досліджуваної якості та можливість її подальшого застосування у системі закладів вищої освіти.

## ВИСНОВКИ

У дослідженні розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Проведена робота уможливила зробити узагальнення та висновки.

1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження дозволив класифікувати їх у дві групи, що уможливило уявити масштабність та багатоаспектність наукової проблеми. До першої групи зараховано поняття, які пов'язані безпосередньо з професійною підготовкою майбутніх учителів іноземних мов (учитель, учитель іноземної мови, професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови, технології навчання, інтерактивні технології навчання, професійні компетенції: лінгвістична, філологічна, комунікативна); до другої групи понять належать дефініції, які відображають процес формування професійної мобільності в освітньому середовищі університету (мобільність, професійна мобільність, освітнє середовище, вплив освітнього середовища). Аналіз цих дефініцій уможливив створити теоретичне підґрунтя дослідження формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов. З'ясовано, що вивчення сутності та особливостей професійної мобільності наразі перебуває в центрі уваги дослідників із різних галузей знань, таких як: філософія, соціологія, економіка, психологія і педагогіка. Розглянуто різні трактування та класифікації видів мобільності, що віддзеркалено у працях українських та зарубіжних науковців. Констатовано, що досліджуване явище є міждисциплінарним, формується у студентів у процесі здобуття вищої освіти. Узагальнення різних підходів учених уможливило уточнити та розширити розуміння поняття «професійна мобільність», а саме: це системна якість фахівця і певна послідовність знань, умінь, здібностей, особистих якостей і ціннісних орієнтацій, які впливають на майбутню професійну діяльність шляхом активізації бажання до саморозвитку і самореалізації.

2. Розкрито специфіку освітнього середовища університету та охарактеризовано його вплив на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов. Виокремлено структурні компоненти освітнього середовища університету: особистісний, інформаційно-змістовний, діяльнісний, просторово-предметний. Констатовано вплив кожного з них на формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов, які здійснюються за певними напрямками: аксіологічно-смысловий, який надає студентам свободу вибору світоглядних поглядів, ідеалів; комунікативний – сприяє активній взаємодії в діалозі вчителя іноземної мови з іншими культурами; професійний – впливає на розвиток та становлення майбутнього вчителя іноземної мови та його професійної мобільності; особистісно-зорієнтований – уможливорює активну адаптацію фахівця до швидкозмінних умов.

З метою оцінювання ступеня підготовленості майбутніх учителів іноземних мов до формування професійної мобільності уточнено поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови» – це особистісно-професійна якість, що формується у студентів в процесі занурення в освітнє середовище університету та виявляється у здатності ефективно застосовувати отримані знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної діяльності, готовності майбутнього вчителя іноземної мови адаптуватися і швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень.

3. Визначено структуру професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету, яка складається з таких компонентів: особистісного, когнітивно-комунікативного, діяльнісного. Враховуючи структуру – виокремлено критерії для діагностування сформованості професійної мобільності (спонукальний, когнітивно-комунікативний, процесуальний). Відповідно до виокремлених критеріїв розроблено показники професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. На основі комплексного врахування виділених критеріїв та відповідних показників встановлено три рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в умовах освітнього середовища університету: репродуктивний, базовий, продуктивний. Подана відповідна характеристика цих рівнів.

4. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету, а саме: актуалізація і розвиток у студентів мотивації до саморозвитку; врахування особливостей практичної діяльності вчителя іноземної мови та їх трансформаційних впливів на різних суб'єктів комунікаційної діяльності; підсилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін в освітньому середовищі університету. Кожну з визначених педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету розкрито через комплекс заходів, скерованих



на посилення змісту досліджуваного явища і розвиток його компонентів та перевірено експериментально.

Експериментальна перевірка, аналіз й узагальнення результатів формувального експерименту дослідження дозволили виявити динаміку кількісно-якісних змін на усіх рівнях формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. На базовому та продуктивному рівнях у межах розвитку всіх компонентів цілісного утворення в експериментальній групі, порівняно з контрольною, зросла кількість студентів з вищими показниками сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету, а відповідно зменшилась їхня кількість на репродуктивному рівні.

Якісний аналіз кількісних даних засвідчив, що студенти, які оволоділи базовим і продуктивним рівнями сформованості професійної мобільності, чітко усвідомлюють важливість формування професійної мобільності, мають високий рівень комунікативних умінь, володіють традиційними та інноваційними технологіями вивчення іноземної мови, у них яскраво виражена мотивація до саморозвитку і самореалізації, демонструють високі волевільні якості, швидко адаптацію до вимог майбутньої професійної діяльності (вчителя іноземної мови). Позитивна динаміка переходу від одного рівня до іншого з певними якісними змінами в особистісному, діяльнісному, когнітивно-комунікативному компонентах сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов засвідчує дієвість і можливість подальшого застосування експериментальних педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету.

Перевірка статистичної значущості одержаних результатів за допомогою t-критерію Стьюдента підтвердила, що відмінності у рівнях сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету не випадкові, а є наслідком упровадження обґрунтованих у дисертації педагогічних умов.

Однак проведене дослідження не вичерпує всієї повноти вивчення обраної проблеми. Подальшого пошуку потребують положення щодо оптимізації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов за допомогою інформаційних ресурсів, які можуть бути використані в системі електронного навчання, відповідно до основних професійних завдань майбутніх учителів іноземних мов.

## СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації*

1. Дячок Н. В. Формування професійної мобільності як спосіб забезпечення якісної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. № 3(300). С. 177–187.
2. Дячок Н. В. Формування професійно мобільного фахівця як базис модернізації вищої освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2016. № 6 (303). С.154–162.
3. Дячок Н. В. Професійна мобільність як індикатор якості освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. № 8 (313). С. 157–164.
4. Дячок Н. В. Міждисциплінарність як пріоритетний вектор професійної педагогіки. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2017. №27. С. 91–94.
5. Дячок Н. В. Історія становлення професійної мобільності як наукового поняття [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Донбасу*. 2018. № 1–2. URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2\(37-38\)/dnvynp.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2018/N1-2(37-38)/dnvynp.PDF).
6. Дячок Н. В. Мобільність педагога як шлях реалізації нової концепції педагогічної освіти [Електронний ресурс]. *Освітологічний дискурс*. 2019. №1 (24-25). URL:<http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/24>.
7. Дячок Н. В. Формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Донбасу*. 2019. № 1–2 (39-40). URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2\(39-40\)/dnvynp.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2(39-40)/dnvynp.PDF).

*Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації*

8. Дячок Н. В. Проблеми та перспективи розвитку педагогіки як сучасної науки. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. *Наук. праць*. Переяслав-Хмельницький. 2017. Вип. 538. С. 261–263.
9. Дячок Н. В. Проблеми та перспективи розвитку педагогіки як сучасної науки. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*: Зб. *Наук. праць*. Переяслав-Хмельницький. 2019. Вип. 49. С.83 – 85.
10. Дячок Н. В. Формування професійної мобільності фахівців як шлях реформування професійної освіти. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Херсон. 2019. С. 14 – 19.
11. Дячок Н. В. Професійна мобільність як поняття сучасної науки. *Матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: теорія і практика сучасної науки*. Київ: МЦНД. 2019. С. 10 – 12.
12. Дячок Н. В. Професійна мобільність фахівців як відкриття нового часу. *Збірник наукових праць з матеріалами між нар. науково-практ. конф.* Полтава. 2019. С. 68 – 70.

*Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження*

13. Diachok N. V., Chernukha N. N. A Foreign Language Specialist: vectors to professional mobility. *Current scientific research: Collection of scientific articles*. Montreal, Canada : Publishing house «BREEZE», 2017. P. 208–212.

14. Дячок Н. В. Вектори впливу освітнього середовища університету на формування професійної мобільності майбутніх фахівців. *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznani*. 2018. № 15. С. 109-116.

**Дячок Н. В. Формування професійної мобільності майбутніх вчителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2019.

Дисертацію присвячено теоретичним і методичним засадам формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов в освітньому середовищі університету (актуалізація і розвиток у студентів мотивації до саморозвитку; врахування особливостей практичної діяльності вчителя іноземної мови та їх трансформаційних впливів на різних суб'єктів комунікаційної діяльності; підсилення міждисциплінарних зв'язків навчальних дисциплін в освітньому середовищі університету). Визначено структуру професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов (особистісний, когнітивно-комунікативний, діяльнісний). Обґрунтовано критерії (спонукальний, когнітивно-комунікативний, процесуальний) і показники професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов. Визначено і охарактеризовано рівні сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов (репродуктивний, базовий, продуктивний) сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов. Уточнено поняття «професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови» – це особистісно-професійна якість, що формується у студентів в процесі занурення в освітнє середовище університету, яка виявляється у здатності майбутнього фахівця ефективно застосовувати отримані ним знання для сталого особистісного і професійного саморозвитку; у спроможності здійснювати трансформаційні впливи на різних суб'єктів комунікаційної діяльності та готовності майбутнього вчителя іноземної мови адаптуватися та швидко реагувати на зміни в соціумі шляхом прийняття комплексних інноваційних рішень.

Розроблено авторський курс «Мобільність як шлях до успіху», діагностичний інструментарій для виявлення рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов.

Подальшого розвитку набули положення щодо оптимізації процесу формування професійної мобільності майбутніх учителів іноземних мов за допомогою інформаційних ресурсів, які можуть бути використані в системі

електронного навчання, відповідно до основних професійних завдань майбутніх учителів іноземних мов.

**Ключові слова:** мобільність, професійна мобільність, професійна мобільність майбутнього вчителя іноземної мови, учитель, учитель іноземної мови, освітнє середовище університету, вплив освітнього середовища університету.

**Дячок Н. В. Формирование профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков в образовательной среде университета. Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2019.

Диссертация посвящена теоретическим и методическим основам формирования профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков в образовательной среде университета. Теоретически обоснованы педагогические условия формирования профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков в образовательной среде университета (актуализация и развитие у студентов мотивации к саморазвитию, учет особенностей практической деятельности учителя иностранного языка и их трансформационных воздействий на различных субъектов коммуникационной деятельности; усиление междисциплинарных связей учебных дисциплин в образовательной среде университета). Определена структура профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков (личностный, когнитивно-коммуникативный, деятельностный). Обоснованы критерии (побудительный, когнитивно-коммуникативный, процессуальный) и показатели профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков. Определены и охарактеризованы уровни сформированности профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков (репродуктивный, базовый, продуктивный) сформированности профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков. Уточнено понятие «профессиональная мобильность будущего учителя иностранного языка» - это личностно-профессиональное качество, которое формируется у студентов в процессе погружения в образовательную среду университета, которое проявляется в способности будущего специалиста эффективно применять полученные им знания для устойчивого личностного и профессионального саморазвития; в способности осуществлять трансформационные влияния на разных субъектов коммуникационной деятельности и готовности будущего учителя иностранного языка адаптироваться и быстро реагировать на изменения в социуме путем принятия комплексных инновационных решений.

Разработан авторский курс «Мобильность как путь к успеху», диагностический инструментальный для выявления уровней сформированности профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков.

Дальнейшее развитие получили положения по оптимизации процесса формирования профессиональной мобильности будущих учителей иностранных языков с помощью информационных ресурсов, которые могут быть использованы в системе электронного обучения, в соответствии с основными профессиональными задачами будущих учителей иностранных языков.

**Ключевые слова:** мобильность, профессиональная мобильность, профессиональная мобильность будущего учителя иностранного языка, учитель, учитель иностранного языка, образовательная среда университета, влияние образовательной среды университета.

**Diachok N. V. The professional mobility formation of the future language teachers in the educational environment of the university. Manuscript.**

Thesis for a candidate degree of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04—theory and methods of vocational training. Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to theoretical and methodological principles of the professional mobility formation of future foreign languages teachers in the educational environment of the University. It is stated that the process of the professional mobility formation of the future foreign languages teachers is connected with the professional education of the future foreign languages teachers, the process of which is carried out in the educational environment of the university. Are outlined the vectors of the influence of the educational environment on the process of professional mobility formation of future foreign languages teachers: methodological, axiological-semantic, communication and professional vector. It is stated that the influence of the educational environment of the university is a determinant in the process of professional mobility formation of students in the period of their professional education.

The scientific novelty and theoretical significance of the results are based on theoretically grounded pedagogical conditions for the professional mobility formation of the future foreign languages teachers in the educational environment of the University (actualization and development of students' motivation to self-development; taking into account the peculiarities of the practical activity of the foreign language teacher and their transformational influences on various subjects of communication activity; strengthening interdisciplinary connections among educational disciplines). It is determined the structure of professional mobility of future foreign language teachers (personal, cognitive-communication, activity) Criteria (motivating, cognitive-communication, procedural) and indicators of professional mobility of future foreign language teachers are substantiated. The levels of professional mobility of future foreign language teachers (reproductive, basic, productive) of the professional mobility of future foreign language teachers have been defined and characterized. The term «professional mobility of the future teacher of a foreign language» is specified – it is a personality-professional quality that is formed in students in the process of immersion in the educational environment of the university, which is manifested in the ability of the future specialist to effectively apply the knowledge he has acquired for a sustainable personality and professional self; in the ability to make transformational influences on different subjects of communication and the willingness of the future foreign language

teacher to adapt and respond quickly to changes in society by making complex innovative decisions.

The author developed the course «Mobility as a Way to Success», diagnostic tools to identify the levels of professional mobility of future foreign language teachers.

It is revealed that the most favorable factors for improving the process of professional mobility formation of future foreign languages teachers are adequate level of knowledge of a foreign language, high level of communication possibilities, motivation for achievement, psychological readiness to communicate with representatives of other cultures.

Among other categories of studying the professional mobility of future foreign languages teachers, further development has been made in terms of optimizing the process of the professional mobility forming of the future foreign language teachers through the use of information resources that can be used in the e-learning system in accordance with the main professional tasks of future foreign language teachers.

**Key words:** mobility, professional mobility, professional mobility of the future foreign language teacher, teacher, foreign language teacher, university educational environment, influence of university educational environment.